

MESAJUL PROFESORULUI UNIVERSITAR: CLASIC SAU MODERN?

Elena BOTNARI, *Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, Republica Moldova*

Rezumat: Achiziția cea mai valoroasă a unei instituții superioare de învățămînt este corpul profesoral-didactic. Care sînt exigențele calitative înaintate față de actul de predare și cum trebuie să fie mesajul profesorului universitar modern pentru a fi recepționat de către student?

În articol se insistă asupra păstrării cerințelor clasice față de mesajul profesorului, după cum urmează: 1. cunoașterea cu exactitate și în detalii a obiectului predat; 2. cunoașterea limbii materne și capacitatea de folosire adecvată a limbii de către vorbitor; 3. privarea mesajului de orice minciună (dimensiunea etică a mesajului). Se face trimitere la sfaturile ilustrului orator și jurist rus Anatolii Coni oferite lectorilor. Lecția predată este un proces direct și progresiv de cunoaștere, de configurare a mentalității științifice, este un proces creativ, avînd în vedere viabilitatea și puterea cuvîntului vorbit față de cel scris. Condițiile necesare pe care trebuie să le întrunească mesajul lectorului sînt: 1. capta-rea interesului auditorilor; 2. menținerea interesului și atenției auditorilor pînă la sfîrșitul discursului. Lectorul universitar va promova și va valorifica în mesajul său cuvîntul viu, arta retorică, puterea și atractivitatea minții, simplitatea și integritatea morală, dăruirea și dragostea față de student, ghidarea studentului (educarea), armonia între formă (cuvînt) și conținut (gîndire).

Cuvinte-cheie: *profesor universitar, profesor modern, mesajul profesorului, mesaj clasic, discursul profesoru-lui, calitatea predării, exigențe calitative ale predării.*

Abstract: The most valuable acquisition of an institution of higher education is its teaching staff. What are the requirements to the quality of the teaching act and how should the message of the modern university professor be so that the student could receive it? This article supports the idea of maintaining the classic requirements concerning the teacher's message, as for example the following: 1. exact and detailed knowledge of the subject he/she teaches; 2. good knowledge of the mother tongue and the ability of an adequate usage of the language by the speaker; 3. a fair message that would exclude any lies (the ethical dimension of the speaker's message). This article makes reference to the famous Russian orator and jurist Anatoly Cony's advice, offered to lecturers. The lesson is a direct and progressive process of acquiring knowledge, of scientific mentality configuration; it is a creative process, as the spoken word has more viability and power than the written one. The lecturer's message should conform to the following conditions: 1. it should capture the listener's interest and 2. it should maintain his/her interest and attention to the end of the speech. The university lecturer will promote and value in his message the live word, the art of rhetoric, the power of the mind,

the moral simplicity and integrity, the love and dedication to the student, the guidance of the student towards education, the harmony between form (the word) and content (the thought).

Keywords: *university teacher, modern teacher, teacher's message, classical message, teacher's discourse, teaching quality, teaching quality requirements.*

Cu prilejul evenimentului jubiliar din istoria universității bălțene – 65 ani de la fondare, dar și cu ocazia zilei profesionale a profesorului, este firesc să punem în vizor și să antrenăm în centrul discuțiilor figura profesorului universitar, pentru că, într-adevăr, achiziția cea mai valoroasă a oricărei instituții superioare de învățămînt este corpul profesoral didactic și științific.

În articolul respectiv ne propunem să abordăm calitatea mesajului profesorului universitar modern, formulînd cîteva obiective de referință: 1. Decelarea stării de spirit și a conținutului gândirii profesorului modern; 2. Stabilirea dimensiunilor calitative ale mesajului profesorului universitar; 3. Distingerea calităților pretinse profesorului modern în dialogul întreținut cu studentul.

1. Valabil pentru orice loc și timp, profesorul trebuie să se bucure de un nivel de trai mai mult decît decent, minim prevăzut de actele internaționale în materia drepturilor omului, pentru ca gîndul profesorului să se ridice dincolo de problemele materiale și să ghideze spre lumină și cunoaștere discipolul. Starea de spirit a profesorului trebuie să fie majoră *crescendo* pentru a asigura ascensiunea spirituală și creșterea progresivă mentală a elevului. În sarcina statului, organelor competente, este pusă asigurarea poziției sociale și materiale echitabile a profesorului. Crearea garanțiilor politice, economice și sociale pentru salariații din cohorta profesurii este responsabilitatea directă a mecanismului statal. Conștientizarea acestor „banalități” de către responsabilii statului poate mișca carul din loc. Or, e rușinoasă și degradantă poziția statului în care profesorul trăiește în sărăcie și mai rușinoasă este poziția fiecăruia dintre noi care cunoaște adevărul: copilul său este învățat de un om sărac. Ce poate învăța un elev de la un profesor sărac – lecția sărăciei. Ce emanatii vin de la nevoie, ce promovează un spirit obsedat și suprimat de nevoile materiale? Potrivit legii magnetismului, discipolii vor atrage starea de spirit minoră, negativă a profesorului și lipsa de lumină. Lumina fiind hrana trebuincioasă spiritului pe care este chemat să o cultive profesorul. Și iarăși despre „banalități”, se afirmă că poporul care-și uită profesorii, își uită viitorul [Agni Yoga 1992: 54-55]. Sarcina majoră a statului este de a pune în valoare-i cuvenită profesorul. Or, profesorul lucrează cu „materii” delicate - spiritele elevilor, pe care, pornind de la etimologia cuvîntului *educare*, trebuie să le ridice spre lumină. Profesorul trebuie să dezvolte arta gîndirii în școală, la toate ciclurile. Important este că însuși profesorul trebuie să exerseze și să militeze în arta gîndirii, indiferent de disciplina predată. Înregistrăm deficiențe la acest capitol în cadrul Universității, datorită importării carențelor formării preuniversitare. Profesorul universitar trebuie să demonstreze perseverență în aprofundarea gîndirii proprii, cizelîndu-și și controlîndu-și gîndurile, apoi extinzîndu-și gîndirea. Acest proces de gîndire este cu adevărat creativ și implică maximă responsabilitate, fiind o precondiție a antrenării discipolilor pe acest teren subiectiv. Profesorul este persoana care determină direcția mișcării gîndurilor elevului, asumîndu-și responsabilitatea corecției și direcționării ulterioare a gîndurilor acestuia.

Probabil, cititorul va exclama „Lucruri cunoscute, teoretizări plictisitoare!”, dar avem convingerea că fiecare profesor ar trebui să se autoevalueze la capitolul conștientizarea lucrurilor cunoscute și gradul de aplicare a acestora vizavi de propria persoană.

2. Cum trebuie să fie mesajul profesorului universitar: clasic sau modern? Mesajul profesorului este consecința și modalitatea de exteriorizare a gîndurilor sale, prezumate a fi calitativ pozitive. Or, gîndul se percepe prin cuvîntul rostit. Cuvîntul spus, remarca Anatoliei Coni, ilustru jurist rus și creator al artei retorice judiciare, este mult mai fructuos decît cel scris, pentru că înviează atît ascultătorul, cît și vorbitorul. Cuvîntul spus este atît timp viabil, cît crede în el vorbitorul, atît timp cît e prezent în cuvînt gîndul matur [Deveatkina 2004: 102-102].

În epoca progresului tehnico-științific, a edificării societății informaționale, se înregistrează un interes sporit față de lecțiile publice, față de cuvîntul viu. Interesul poate fi aparent în condițiile comunicării pe NET, dar, probabil, fiecare are nevoie de un ghid, mai mult ca atît, de un interpret al informației care ne atacă de pretutindeni. Prezența studentului în sălile de studii este un argument în acest sens, demonstrînd necesitatea de a auzi, de a prelucra informația vie, audio-video, exprimată în discursul profesorului universitar. Astfel, cea mai veche formă de exprimare verbală nu și-a pierdut încă actualitatea, mai mult ca atît, rămîne a fi un procedeu de predare și formă de contact direct obligatorii între profesor și student. În opinia noastră, cheia succesului mesajului profesorului modern trebuie căutată în clasic, atașînd elementul modern în actul de predare-învățare.

Renumitul istoric rus V. O. Cliucevski, recomanda vorbitorilor în public să nu atingă auzul, ci mintea și inima ascultătorului, să depășească forma cuvîntului rostit, atenționînd asupra percepției conținutului subiectului tratat.

Eminentul jurist rus A. Coni, apreciat drept cel mai bun lector din Leningrad-ul sovietic, remarcă faptul că cele mai bune discursuri sînt cele simple, accesibile și profunde după conținut. În lucrarea *Sfaturi lectorilor* A. Coni recomandă tinerilor lectori (retori) să respecte trei reguli de bază: 1. *Să-și cunoască detaliat și cu exactitate subiectul predat*, identificîndu-i atît particularitățile pozitive, cît și cele negative. 2. *Să-și cunoască limba maternă* și să se folosească adecvat de artificiiile limbii: plasticitate, bogăție, procedee lingvistice, să cunoască patrimoniul literar al poporului natal. 3. *Să nu mintă niciodată*, oratorul - promotor al adevărului, este dimensiunea etică a mesajului lectorului [Coni 1975: 91]. A. Coni sublinia că cel mai adînc gînd trebuie armonizat cu cuvîntul rostit. A patra regulă, pe care o decelăm, *lectorul este ținut a spune doar ceea ce este strict necesar și nimic în plus*, mai bine vorbitorul să nu spună nimic, decît să spună un nimic. Ajungem, așadar, la afirmația cunoscută că tăcerea este de aur.

Printre sfaturile oferite de A. Coni lectorilor evidențiem următoarele: 1. Captarea interesului auditorilor și 2. Menținerea atenției auditorilor pînă la sfîrșitul discursului [Coni 1997: 13].

Captarea interesului ascultătorilor este momentul incipient cel mai responsabil, dar și cel mai dificil în discursul profesorului. Atenția oricui poate fi instigată, de regulă, cu ceva interesant, aproape de trăirile ascultătorului. În acest sens, A. Coni recomandă lectorilor să folosească la începutul discursului cuvinte simple, accesibile și captivante, care sînt raportate la auditoriu. Acestea pot fi niște momente din viața cotidiană, întrebări sau paradoxuri înregistrate de vorbitor, dar care trebuie gîndite și echilibrate în mod creative [ibidem].

Menținerea atenției auditorilor pînă la sfîrșitul discursului. Din moment ce interesul este captat, el trebuie întreținut, în caz contrar, auditorii încetează să mai asculte, încep mișcări și, în consecință, apare indiferența față de cuvintele lectorului, care omoară orice dorință a acestuia de a-și continua discursul. Menținerea interesului, precum și amplificarea lui poate fi atinsă prin: a) exprimare laconică; b) expunere expeditivă; c) derogări nesemnificative de la subiect [ibidem].

a) *Exprimarea laconică*, în opinia lui A. Coni, nu se va raporta la regimul de timp rezervat discursului, ci mai degrabă pretinde absența cuvintelor de prisos, a umpluturii fără conținut, prezența cărora face mesajul lectorului lipsit de consistență și, respectiv, distrage atenția ascultătorilor. Profesorul trebuie să spună mult în puțin, să încarce multe gînduri, emoții, sentimente în cuvinte relativ puține. A. Coni compară discursul laconic și consistent cu vinul bun, care, servit într-o cantitate mică, asigură o dispoziție bună. Concludente sînt afirmațiile lui A. Cehov «Краткость – сестра таланта» și ale lui N. Necrasov «...Правилу следуй упорно: чтобы словам было тесно, а мыслям просторно».

b) *Expunerea expeditivă* obligă lectorul să nu se oprească asupra subiectelor neprevăzute în discurs.

c) *Derogările* nesemnificative, ușoare de la subiect, unele momente umoristice, înviorează discursurile mari, de regulă, ele mențin atenția ascultătorilor, subliniază A. Coni.

Orice discurs trebuie să aibă și un final adecvat, ultimul acord raportat la început. Auditorii trebuie să simtă că oratorul nu mai are nimic de spus.

În general, succesul lecției este asigurat de cursul gîndului profesorului. Dacă gîndul sare de la un subiect la altul, discursul este lipsit de continuitate, are rupturi, și este recepționat cu dificultate. Trecerea gîndului vorbitorului de la un subiect la altul trebuie să fie firească, planificată de la A la Z. Este justificat un plan prestabilit al discursului și executarea lui ulterioară de către pledant. Discursul bine structurat este ascultat și creează o plăcere estetică [ibidem].

La începutul sec. XX renumitul pedagog și jurist rus L. I. Petrajițiçi a elaborat concepția artei retorice de *gîndire în glas* (*мышление вслух*). Petrajițiçi explica reușita lecției ca izvor nesecat de cunoștințe prin faptul că procesele raționale efectuate cu entuziasm și cu elan științific, alături de un profesor talentat, sînt net superioare unei lecturări, comunicări cu cartea. În viziunea aceluiași autor, lecția este un proces direct de cunoaștere științifică, expresia unei mentalități științifice a profesorului și de sensibilizare științifică a auditorului [Ilici 1975: 92]. Interesant este că iluștrii predicanți erau și somități în știință, iar descoperirile pe care le făceau le datorau lecțiilor publice. Istoricul T. Granovschi menționa că cele mai reușite idei îl acostau în procesul predării lecțiilor, subliniind importanța improvizării în asigurarea succesului lecției. Textul printat al lecției pierde din ritmul și dinamismul cuvîntului, din șarmul și patima vorbitorului.

Sîntem de părerea că profesorul universitar, inspirîndu-se din valoroasa și incontestabila experiență a clasicilor, va armoniza clasicul cu modernul, aplicînd tehnici moderne de interpretare și de transmitere a mesajului său către student, tehnici bazate pe calculator (de ex. prezentări power-point, lecții în regim on-line etc.), exploatănd metodele interactive de predare-învățare (de ex. mese rotunde, procese simulate etc.).

În viziunea noastră, calitățile pretinse profesorului universitar modern în dialogul întreținut cu studentul, vor fi de sinteză, îmbinînd armonios clasicul și modernul:

- Profesorul – expresia moralității și a integrității spirituale. Cu adevărat, orice lecție trebuie să fie o predică de moralitate. Cuvîntul profesorului trebuie să fie expresia adevărului [Iz besed 1992: 42];

- Profesorul – expresia puterii minții, a gândirii disciplinate, cizelate și concentrate, captivante pentru student;
- Profesorul-retor, promotor al cuvântului viu, al cuvântului-gînd, al cuvântului-imagine, în ansamblu, al artei retorice;
- Profesorul-altruist, persoană care dăruie dragoste de carte, dar, care are și dragoste față de student, față de tineret. Persoana care demonstrează puritatea intențiilor în actul de predare – învățare;
- Profesorul-educator, ghid înțelept al studentului în ascensiunea spre lumină, mentorul care practică metoda incursiunii în lumea sufletească a discipolului;
- Profesorul-performant, expresia autocultivării, autoinstruirii continue, care-și cultivă mintea și inima proprie, în primul rînd, apoi pe cea a discipolilor. Cunoștințele (competențele) profesorului modern trebuie să rezulte din înțelepciune, dar nu invers, căci, uneori, cunoștințele nu se armonizează cu puterea vie a minții și a inimii [ibidem];
- Profesorul – expresia simplității, a umorului sănătos și a unei ținute adecvate.

În condițiile promovării concepției învățămîntului centrat pe student, considerăm că din start învățămîntul universitar trebuie să fie axat pe profesor, chiar și din perspectiva economică a unui prestator de servicii calitative pentru utilizator, apoi pe student.

În speranța creării unei dispoziții pro meditative a cititorului, finalul la care am ajuns, pentru întregire logică, revine la începutul prestabilit al comunicării.

Bibliografie:

1. Йога, А., *Напутствие вождю*, Кемеровское книжное издательство, 1992.
2. Кони, А. Ф., *Советы лекторам*, în *Русский язык*, №27 (99), июль 1997.
3. Кони, А. Ф., *Избранные труды и речи*, Тула, Автограф, 2000.
4. Илич, А В., *Мысль и слово лектора*, în *Наука и жизнь*, 1975.
5. Девяткина, Е. В., *Рыцарь правосудия*, în *Русская речь*, №1, 2004.
6. *Из бесед учителя Востока*, în *Мир огненный*, № 1, 1992.